

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

==== Izpitna pola 1 ====

Obča zgodovina

Petek, 28. avgust 2015 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.
Izpiti poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec).

Izpiti pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte v **izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 1 prazno.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

M 1 5 2 5 1 1 2 1 0 2

Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma

1. V 18. stoletju so razsvetljenci uveljavljali nov način razmišljanja in pogled na družbo.

Naravna enakost ljudi je načelo, ki ga nikoli ne smemo izgubiti izpred oči. /.../ Če se zdi, kot da obstaja med ljudmi neka na družbeni položaj oprta neenakost, tedaj je bila vpeljana le za to, da bi ljudje v svojem trenutnem razvojnem stanju bolje dosegli skupni cilj, ki je v tem, da bi bili toliko srečni, kolikor dovoljuje minljivo bivanje.

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 10. DZS. Ljubljana)

- 1.1. Katero temeljno pravico posameznika, ki so jo zagovarjali razsvetljenci, lahko prepoznamo v zgornjem besedilu?
- 1.2. Katere zahteve razsvetljencev so bile kritika absolutizma in fevdalizma?

(2 točki)

2. ZDA so bile prva sodobna država 18. stoletja, ki je vplivala na Evropo starega režima.

- 2.1. Glede na sliko 1 v barvni prilogi navedite, koliko kolonij se je povezalo v boju proti Veliki Britaniji.
- 2.2. Katerega leta in v katerem mestu se je zgodil povod za vojno med kolonijami in Veliko Britanijo, prikazan na sliki 1?

(2 točki)

Slika 1

(Vir: <http://povijest.net/v5/teme>. Pridobljeno: 30. 1. 2014.)

3. Ustava ZDA iz leta 1787 je uveljavila federativno ureditev.

Ustava Združenih držav Amerike:

ČLEN 1: Vsa zakonodajna oblast, kar je je tu zapisane, je prepuščena kongresu Združenih držav, sestavljenemu iz senata in doma poslancev.

ČLEN 7: .../ Vsak sklep, ki sta ga dosegla dom poslancev in senat, mora, preden postane zakon – pregledati predsednik Združenih držav. Če se strinja z njim, naj ga podpiše, če ne, naj ga vrne z ugovori tistemu domu, v katerem je predlog vzniknil.

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 15. DZS. Ljubljana)

- 3.1. Kateri veji oblasti je po ustavi pripadla zakonodajna in kateri izvršna oblast?
- 3.2. Kdo je nosilec vse oblasti v državi?
- 3.3. Navedite dve skupini prebivalcev, ki nista bili deležni državljanških pravic?

(3 točke)

4. Ob prihodu Ludvika XVI. na francoski prestol so bile vedno glasnejše zahteve po spremembah.

Emanuel Joseph Sieyes v brošuri Kaj je tretji stan?

Prva zahteva: da so predstavniki tretjega stanu izbrani samo iz državljanov, ki resnično pripadajo tretjemu stanu.

Druga zahteva tretjega stanu: da je število njihovih predstavnikov enako številu predstavnikov dveh privilegiranih redov.

Tretja .../ zahteva tretjega stanu: da generalni stanovi ne volijo po redih, ampak po glavah .../.

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 17. DZS. Ljubljana)

- 4.1. Navedite dva vzroka za izbruh francoske revolucije.
- 4.2. Pojasnite, zakaj so predstavniki tretjega stanu zavračali glasovanje po stanovih.

(2 točki)

5. Med francosko revolucijo je prihajalo med njenimi zagovorniki do različnih idej o revoluciji.
Katere sloje sta zastopali spodaj navedeni politični skupini v konventu?

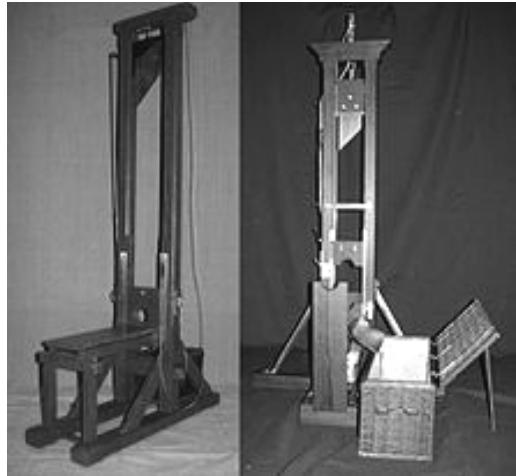
(2 točki)

ŽIRONDISTI

JAKOBINCI

6. S čim je v francoski revoluciji zaznamovano obdobje enoletne vladavine Maximiliena de Robespierre?

(1 točka)

Slika 2

(Vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/>. Pridobljeno: 27. 12. 2013.)

7. Ameriški boj za neodvisnost in francoska revolucija sta pustila velik pečat za 19. stoletje. Nastali sta dve izjemno pomembni listini: ameriška Deklaracija o neodvisnosti ter francoska Deklaracija o pravicah človeka in državljanega.

Deklaracija o neodvisnosti:

Sodimo, da se le-te resnice same po sebi razumejo, da so vsi ljudje ustvarjeni enako, da jim je njihov Stvarnik podaril nekatere neodpravljive pravice, med temi zlasti pravico do življenja, svobode in iskanja sreče. Da so med ljudmi ustanovljene vladavine le z namenom, da bi zagotavljale te pravice. Da črpajo vladavine pravično oblast le iz soglasja tistih, katerim vladajo. Da ima vsako ljudstvo, če kakršnakoli oblika vladavine postane škodljiva za uresničevanje teh ciljev, pravico spremeniti ali odpraviti tako vladavino in ustanoviti novo /.../ v kakršni se zdi ljudstvu najbolj primerna za uveljavitev njega varnosti in sreče.

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 14. DZS. Ljubljana)

Deklaracija o pravicah človeka in državljanega

1. Ljudje se rodijo in živijo svobodni in enaki po svojih pravicah, družbeni razločki smejo sloneti samo na skupnih koristih.
2. Smisel vsake politične združbe je ohranitev naravnih in človeških pravic, ki ne zastarajo; te pravice so: svoboda, lastnina, varnost in odpornost proti nasilju.
6. Zakon je izraz splošne volje. Vsi državljanji imajo pravico sodelovati pri oblikovanju zakonov bodisi osebno ali po svojih predstavnikih. Zakon mora biti enak za vse, pa naj ščiti ali kaznuje.

(Vir: Gestrin, F., in Melik, A., 1983: Zgodovinska čitanka za sedmi razred, str. 6 in 7. DZS. Ljubljana)

Obkrožite izbrano listino in odgovorite na vprašanja.

- A DEKLARACIJA O NEODVISNOSTI
B DEKLARACIJA O PRAVICAH ČLOVEKA IN DRŽAVLJANA

- 7.1. Navedite tri razsvetljenske ideje, ki jih lahko najdemo v deklaraciji.
- 7.2. Navedite leto nastanka listine.
- 7.3. Katera politična ustanova je sprejela deklaracijo?
- 7.4. Katere cilje so pobudniki hoteli doseči s sprejetjem deklaracije?

(4 točke)

M 1 5 2 5 1 1 2 1 0 7

8. Francoska revolucija je omogočila vzpon Napoleona na prestol. Pri reševanju si pomagajte s sliko 2 v barvni prilogi.

8.1. Proti kateri državi je bila usmerjena celinska zapora?

8.2. Kaj je bil cilj celinske zapore?

8.3. Navedite dve evropski državi, ki ju je Napoleon osvojil, ker sta kršili celinsko zaporo.

(3 točke)

9. Na dunajskem kongresu so zmagovalci odločali o politični podobi sveta po porazu Napoleonove Francije.

Povežite države z ozemeljskimi pridobitvami na dunajskem kongresu tako, da črke iz desnega stolpca pripisete na ustrezeno črto v levem stolpcu. Pri reševanju si pomagajte s sliko 3 v barvni prilogi.

_____ del Saške	A Avstrijsko cesarstvo
_____ vzhodni del Poljske	B Rusko carstvo
_____ Galicija	C Kraljevina Prusija
_____ Porenje	
_____ Besarabija	
_____ Salzburg	

(3 točke)

10. Na dunajskem kongresu je prevladalo prepričanje, da je potrebna obnova političnega reda.

Razložite spodnja pojma.

(2 točki)

LEGITIMIZEM

SVETA ALIANSA

11. V 19. stoletju so na družbeni, politični in gospodarski položaj evropskih držav vplivale tri velike ideologije.

Liberalci niso Sovražili religije: gnala jih je zgolj skrb za ohranitev svobode vesti in neodvisnosti države /.../ nasprotovanje je bilo premišljeno in se je oprlo na trditev o naravnih nezdružljivosti med sodobno družbo in katolicizmom. /.../ usklajevanja med razumom in protestantizmom so se namreč zdela mogoča, saj so nekateri izrazi tega včasih odmagnili od tradicionalnih formulacij dogme in se spravili z liberalizmom.

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 37. DZS. Ljubljana)

11.1. Katero ideologijo opisuje zgornje besedilo?

11.2. Kakšen je odnos te ideologije do Cerkve?

11.3. Katero politično ureditev je podpiralo največ zagovornikov te ideologije v Evropi?

(3 točke)

M 1 5 2 5 1 1 2 1 0 9

9/20

Od nacionalnih gibanj do prve svetovne vojne

12. Politično, socialno in nacionalno vrenje pred letom 1848 so okrepile mnoge gospodarske krize, kar je povzročilo revolucije 1848.
 - 12.1. Pomagajte si s sliko 4 v barvni prilogi in navedite pet evropskih držav, v katerih leta 1848 ni bilo revolucije.
 - 12.2. Navedite dve zahtevi revolucionarjev leta 1848 v Franciji.

(3 točke)

Slika 3: Eugène Delacroix: Svoboda vodi ljudstvo

(Vir: <http://www.rtvslo.si/kultura/razglednice-preteklosti/daljnovidni-zadnji-pesnik-evropske-romantike/157964>. Pridobljeno: 30. 1. 2014.)

13. V Osmanskem cesarstvu so se ves čas soočali z narodnimi gibanji podrejenih ljudstev.

Vsi so navalili na Karadjordja, da bi bil poglavar, on pa se je izgovarjal, da ne zna voditi ljudstva, da je slab človek in nagle jeze, ki rad takoj ubije. Tedaj mu je rekel knez Teodosije: »Česar ne veš, ti bomo povedali; praviš, da si slab človek in nagle jeze ter rad takoj ubiješ, prav takega zdaj potrebujemo.« In tako je Karadjordje prevzel poglavarstvo.

(Vir: Gestrin, F., in Melik, A., 1983: Zgodovinska čitanka za sedmi razred, str. 10. DZS. Ljubljana)

- 13.1. Imenujte voditelja prvega srbskega upora s slike 4.
- 13.2. Kaj so Srbi žeeli doseči s tem uporom?
- 13.3. Kako je na upor odgovorila Turčija?

(3 točke)

Slika 4

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 62. DZS. Ljubljana)

14. Žarišče evropskih kriz je bil mnogokrat evropski del Osmanskega/Turškega cesarstva. V krimski krizi leta 1853 se je v vojno proti turškemu cesarstvu zapletla Rusija.
- 14.1. Navedite vzrok za izbruh kirmske vojne.
- 14.2. Kakšne posledice je imela vojna za Rusijo?

(2 točki)

15. V nasprotju z zahodnoevropskimi državami je bila Rusija država avtokracije in revolucije.

Japonci so leta 1902 sklenili zvezo z Anglijo, v kateri so že bili naročili tudi gradnjo več velikih vojnih ladij, potem pa so od Rusov zahtevali, da se iz Mandžurije umaknejo. Začela so se pogajanja, ki pa so bila neuspešna, in 6. februarja 1904 je Japonska z Rusijo pretrgala diplomatske stike. Še isti mesec se je začel niz spopadov, ki je končno privadel do bitke pri Cušimi.

(Vir: http://www.val-navtika.net/val-165/svetovna_navticna_zgodovina/. Pridobljeno: 4. 1. 2014.)

- 15.1. O kateri vojni govori zgornje besedilo?
- 15.2. Katero območje sta želeli zasesti obe v vojno vpletene državi?

(2 točki)

16. Prizadevanja za združitev Italije in Nemčije so se nadaljevala tudi v drugi polovici 19. stoletja.

Bismarckov nagovor poslancem v pruskem deželnem zboru
»Prusija mora zbrati in okrepliti svojo moč v pripravljenosti na ugoden trenutek, ki je bil že velikokrat zamujen. Pruske meje, določene z dunajskimi pogodbami, niso ugodne za zdravo politično eksistenco. Veliko vprašanje dneva se ne bo rešilo z govorji in večinskimi sklepi – to je bila velika napaka let 1848–49 – ampak s krvjo in železom.«

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2004: Zgodovina 3, str. 68. DZS. Ljubljana)

Ena glavnih Cavourjevih zaslug je, da je dojel, kako je kljub preuređitvi in modernizaciji in kljub vse većemu številu privržencev narodne stvari v obstoječih razmerjih sil v Evropi nemočno Sardinsko kraljestvo, ki se z lastnimi silami ne more upreti neznanski moći Habsburžanov. (...) Pred začetkom združevanja se je moral Apeninski polotok rešiti avstrijskega fevdalnega jarma in Cavour je menil, da lahko to doseže le z diplomatsko in vojaško podporo Francije.

(Vir: Milza, P., 2012: Zgodovina Italije, str. 594. Slovenska matica. Ljubljana)

M 1 5 2 5 1 1 2 1 1 1

11/20

V sivo polje ne pišite.

Obkrožite izbrano državo.

A ITALIJA

B NEMČIJA

V obliki krajšega razmišljanja opišite: katera država je vodila proces združevanja; kateri politik je imel odločilno vlogo pri združevanju; pojasnite, kako naj bi dosegli cilj združitve po mnenju tega politika; s katero evropsko velesilo se je vojaško spopadla, ker je nasprotovala njenemu združevanju; s katerimi problemi se je spopadala nova država ob nastanku. Pomagajte si s slikama 5 in 6 v barvni prilogi in besediloma.

(5 točk)

17. Globok pečat v zgodovinopisu so pustili nekateri posamezniki, ki so vplivali na liberalna in nacionalna gibanja.

Obkrožite črke pred pravilnimi rešitvami.

- A Voditelj drugega srbskega upora je bil Miloš Obrenović.
- B Grkom je v nacionalnem boju priskočil na pomoč Ernest Hemingway.
- C Ljudevit Gaj si je prizadeval za politično poenotenje hrvaškega prostora.
- D Lajos Kossuth je vodil vseslovanski kongres v Pragi.
- E Piemont je leta 1866 zasedel Giuseppe Garibaldi.
- F Ključna osebnost pri združevanju Nemčije je bil Otto von Bismarck.

(3 točke)

18. Prizorišče spopadov se je iz Evrope selilo v Afriko in Azijo.

Razložite pojem imperializem.

(1 točka)

19. Najpomembnejše prizorišče imperialne politike je bila v 19. stoletju Afrika.

Do leta 1902 sta Evropa in svet sprejela, da – če odštejemo zgoraj navedene, relativno majhne izjeme – vsak delček Afrike pripada kateri od evropskih kolonialnih sil: Britaniji, Franciji, Nemčiji, Italiji, Portugalski, Španiji ali belgijskemu kralju Leopoldu II. A razdelitev je bila v veliki meri izpeljana v sami Evropi, na srečanjih v Berlinu, Parizu, Londonu in drugih prestolnicah, kjer so se evropski državniki dogovorili o mejah med konkurenčnimi interesnimi sferami njihovih narodov ...

(Vir: Fage, J. D., 2011: Zgodovina Afrike, str. 395. Modrijan. Ljubljana)

19.1. Kateri dve državi sta imeli v Afriki največ kolonialne posesti?

19.2. Kaj so pridobile evropske države na gospodarskem področju od kolonij?

(2 točki)

20. V želji preprečiti evropsko vojno je bil sklican berlinski kongres.

I. člen

Bolgarija se ustanavlja kot avtonomna in tributarna kneževina pod suverenostjo Njegovega cesarskega veličanstva Sultana.

XXV. člen

Avstro-Ogrska bo zasedla in upravljala deželo Bosno in Hercegovino. /.../

XXVI. člen

Visoka porta priznava neodvisnost Črne gore, prav tako pa tudi vse visoke pogodbene stranke, ki je doslej niso priznavale.

(Vir: Gestrin, F., in Melik, A., 1983: Zgodovinska čitanka za sedmi razred, str. 60, 61. DZS. Ljubljana)

- 20.1. Kaj je bilo sklenjeno glede južnoslovanskih dežel, ki so bile dotlej v turškem cesarstvu?

- 20.2. Zakaj Rusija ni bila zadovoljna s sklepi berlinskega kongresa?

(3 točke)

21. Zaradi različnih interesov se je v Evropi začelo povezovanje evropskih držav v različne zveze.

Povežite zvezo, v kateri je država sodelovala, tako da črki iz desnega stolpca pripišete na ustrezeno črto v levem stolpcu.

_____	Velika Britanija	A	prisrčna zveza
_____	Nemčija	B	trojna zveza
_____	Avstro-Ogrska		
_____	Italija		
_____	Francija		
_____	Rusija		

(3 točke)

22. Emil Arnaud, predsednik Mednarodne lige za mir in svobodo, je prvi uporabil besedo pacifizem.
Razložite, kaj je pacifizem.

(1 točka)

23. Pred 1. svetovno vojno so zaradi imperialne politike izbruhnili nekateri vojaški spopadi.

Po popisu iz leta 1897 je imela burska država 29.297 obveznikov. Vsak Bur je bil že v vsakdanjem farmarskem življenju pešec na konju, enako v vojski. Vojnih izkušenj so si dovolj nabrali v nenehnih spopadih s temnopoltimi domačini. Za vojno so se Buri združili v odrede od 200 do 500 mož, imenovane komando, dejansko pa so se borili kot individualisti. Bistvo njihove bojne taktike je bilo natančno streljanje, tudi spretno manevriranje. Toda ker niso imeli sabelj in bajonetov, niso mogli izvesti odločilnega udara, s katerim bi uničili že skoraj dotolčene angleške kolone in enote.

(Vir: Švajncer, J. J., 1998: Vojna zgodovina, str. 305. DZS. Ljubljana)

- 23.1. Navedite en vzrok za izbruh te vojne.
23.2. Zakaj so se vojaško šibkejši Buri lahko dolgo upirali močnejši britanski vojski?

(2 točki)

24. Ob problemih imperializma so poizkušali rešiti tudi judovsko vprašanje.

Sionizem je

- A gibanje za povezovanje Judov.
B gibanje za zatiranje Judov.
C gibanje za oblikovanje samostojne judovske države v Palestini.

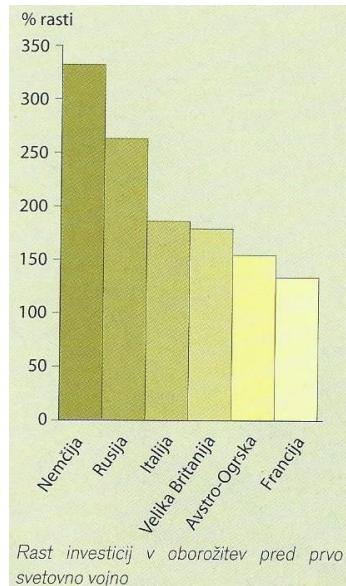
(1 točka)

25. Konec 19. stoletja in v začetku 20. stoletja so se velesile v pričakovanju vojne pospešeno oboroževale.

- 25.1. Na podlagi podatkov iz slike 5 ugotovite, katera država se je načrtno pripravljala na vojno.
- 25.2. Kateremu vojaškemu področju je ta država namenjala največ denarja in pozornosti?

(2 točki)

Slika 5

(Vir: Gabrič, A., in Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 9. DZS. Ljubljana)

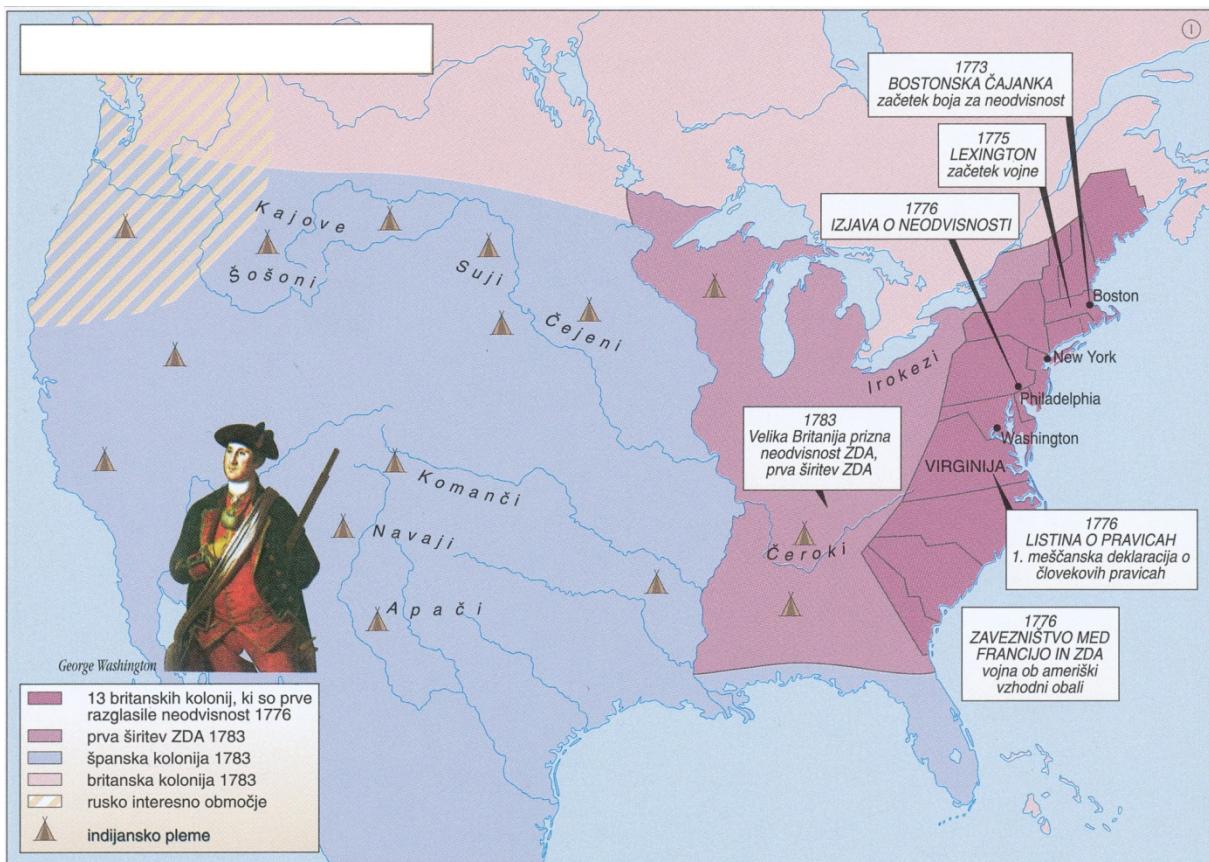

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

M 1 5 2 5 1 1 2 1 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)**Slika 1: Nastanek Združenih držav Amerike**

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 45. Modrijan. Ljubljana, 2009)

V sivo polje ne pišite.

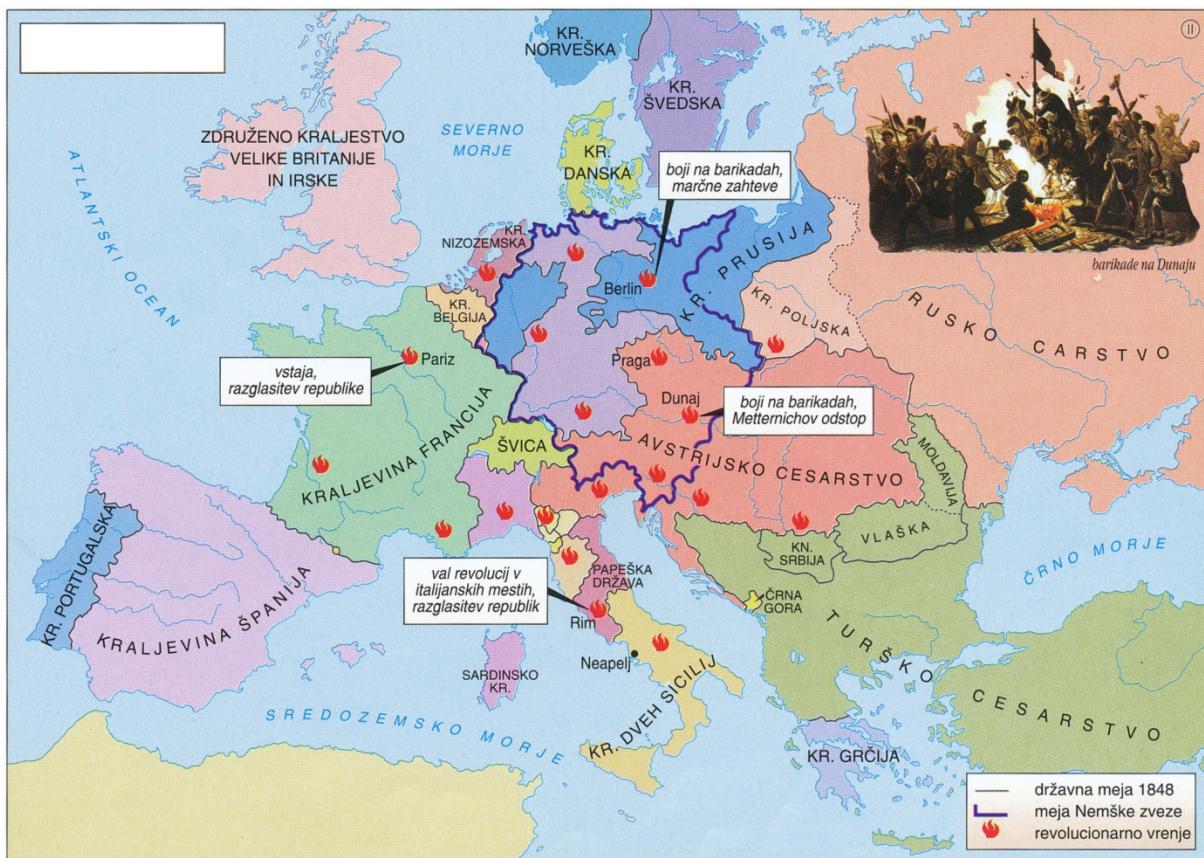
Slika 2: Napoleonova osvajanja

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 46. Modrijan. Ljubljana, 2009)

Slika 3: Evropa po dunajskem kongresu (1815–1848)

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 31. DZS. Ljubljana)

Slika 4: Pomlad narodov

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 49. Modrijan. Ljubljana, 2009)

Slika 5: Združitev Nemčije

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 73. DZS. Ljubljana)

Slika 6: Združitev Italije

(Vir: Cvirk, J., in Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 78. DZS. Ljubljana)